

د سمسور ويب پاڼې پنځم كليزه په وياړ

د متلونو كيسې

او نور معلومات

علم گڼ سحر

۱۳۸۷ د وري مياشت

دا نيمگرې هڅه

په ۱۳۸۱ کال کې چې کله په کابل کې د ازادې راډيو تعليمي خپرونې پيل کيدې نو زه يې هم له بي بي سي راډيو څخه را وغوښتم خو يوه داسې خپرونه چې په نورو راډيوگانو کې نه وي ، وچلوم. البته د راډيو په مرکزي دفتر کې هم مسولين نه پوهيدل چې دا به څه ډول خپرونه وي ، ما د استاد اسدالله غضنفر په مشوره د خپرونې لپاره پلان جوړ کړ ، چې دفتر ومانه.

په دغه پلان کې د نورو مختلفو فولکلوريکو او تاريخي مطالبو تر څنگ د متلونو د کيسو خپرول هم په پام کې نيول شوي ول. په دې لړ کې مې د داسې متلونو کيسې هم د راډيو لپاره ثبت کړې چې لاتراوسه ډيرو دا متلونه لا اوريدلي نه ول. وروسته وروسته مې ځينې دغه کيسې په ځانگړې کتابچه کې هم ليکلې. ما ته څرگنده شوه چې څومره ډير متلونه او دهغو کيسې شته چې بايد را ټولې شي ، بيا مې نه يوازې د راډيو لپاره بلکې د يو کتاب په بڼه د چاپ لپاره راټولولې.

کله چې تکړه ليکوال او شاعر احمد تکل پراگ ته تبديل شو دده ځايناستی له متلونو سره جوړ نه و ، وروسته له هغه د متلونو کيسې په راډيو کې نه خپريدې خو ما به چې هر ځای د متل کيسه واوريدله او يا به مې کوم نوی متل واوريد د کيسې پوښتنه به مې يې کوله او هغه به مې ليکله.

په دې کتاب کې نه يوازې د متلونو کيسې بلکې د متلونو په اړه ځينې معلومات هم راټول شوي دي ، ځينې داسې متلونه ول چې يوازې په يوه يا څو سيمو کې رواج ول ددغسې متلونو د کيسو تر څنگ مې د ويلو د لامل او د سيمې په اړه هم معلومات ليکلي دي .

ما د متلونو د کيسو ځينې نور کتابونه هم په دې خاطر وکتل هسې نه چې د متلونو کيسې بيا ځلي چاپ شي ، ځينې لږې کيسې داسې هم وې چې په نورو کتابونو کې راغلې دي خو دا او هغه سره توپير لري ، دغه کيسې د نورو روايتونو پر بنسټ ولاړې دي .

په دغو متلونو کې داسې متلونه هم ما را اخیستي چې په هغه ډول د تطبيق وړ نه دي ددغو متلونو د کيسو تر څنگ مې يې په اړه نوره څيرنه هم کړې ده ، له مختليفو کسانو مې پوښتنې کړې او بيا يې د ردولو په اړه هم خبرې شوې دي لکه: چې مور ميره سي پلار پلندر سي يا بنه مه کړه بد نشته او ځينې نور چې کيدای شي په دوهم ټوک کې خپاره شي .

دغه کيسې زياتره ما د نورو کسانو له خولې ثبت کړې دي ، له دغو بناغلو او اغلو څخه په مننې سره يې يوازې دلته نومونه يادوم: پير محمد کاروان ، ومان نيازی ، حاجي مومند ، وحيد خوستی ، محمد ناصر ابراهيمزی ، اسد الله جلالزی ، او الرحمن رودوال ، محمد عمر ، فرحناز خروټي ، مرضيه امين ، محمد ايوب ابراهيمزی ، مخلص ، ډاکتر جمعه خان وطنيار ، حاجي داد محمد شلگری ...

له ډيرو قدرمنو ليکوالو او خپرونکو بسم الله حقل او محمد نبي صلاحي خخه د زړه له کومي مننه کوم چې په دې کتاب يې خپرنيزې سريزې وليکلې د حقل صاحب دميني او اخلاص پوروي يم ، که دده هڅونه او زيار نه وای دا کتاب به تر تاسې نه وو رسيدلی .

دمتلونو کيسې او دمتلونو په اړه خپرنه ډيروخت او کار ته اړتيا لري ، هيله ده دا نيمگړې هڅه ددې لامل شي چې زموږ نور هيوادوال په ځانگړې توگه ليکوال په دې برخه کې نورې خپرنې وکړي په تيره پخپلو سيمو کې داسې متلونه او دهغو کيسې راټولې کړي چې لا تر اوسه دنورو سيمو خلکو اوريدلې هم نه دي . زه ددغې لړۍ دنورو کتابونو دليکلو په برخه کې ستاسې مرستو ته سترگې په لاره يم .

په مينه او درنښت

علم گل سحر

د ۱۳۸۷ د وري ۲۱ نيټه

کابل - ارگ

د سحر نوی ادبي سوغات

خوږه پښتو ژبه د پښتني فولکلور له پلوه يوه دوامره بډايه او شتمنه ژبه ده چې په سيمه کې يې ساري نه ليدل کېږي. په پوره ډاډ سره ويلی شو چې د افغانستان په دننه او گاونډه کې بله هېڅ ژبه د پښتو په پيمانه غني او بډای فولکلوري نه لري.

پښتو متلونه، پښتني اصطلاح گانې او غوره ويناوې زياتره د يوې علمي معقولې حيثيت لري چې د اجتماعي ساينس په ډگر کې د خبرو اترو په ترڅ کې د بيان د تايد او د خپلو خبرو د ښکلا په منظور ويل کېږي او يو جامع او هر اړخيز مفهوم افاده کوي.

دغه پخې خبرې خپل ادبي چوکاټ لري او زياتره متلونه قافيه لري او په همدې اساس باندي له ادبي اصطلاح او غوره وينا نه را بيلېږي لکه:

ماچې د خاوو مړي ليدلي د ما کور غري وتلي

دغه متل چې د متلونو په دغه ټولگه کې راوړل شوی دی مور ته د پکتيا ولايت په زرميل کې د جنگونو يو پخوانی منظر وړاندې کوي چې له نويو جنگونو نه د پرهيز کولو او کرکې مفهوم افاده کوي او خلک په

روغه جوړه کې ګډه ژوند، هوسا او نیکمرغه حالت ته رابولي.

ددغو متلونو په اهمیت خپل او پردي دواړه ډیر ښه پوهیږي خپل یې سینه په سینه او خوله په خوله له یوه نسل نه بل ته لیږدوي او پردي د پښتو متلونو د زده کړې او پوهیدو په منظور د پښتو ژبې زده کولو ته هڅیږي یوه ځوان جرمني پوه په خپله یوه پښتو مرکه داسې ویلي دي: (د نړۍ په 35 ژبو کې چې تر اوسه پورې مایا دې کړې دي پښتو په ټولو کې خوږه ژبه ده کوم څه چې زه د پښتو ژبې زده کړې ته وهڅولم هغه د پښتو متلونه وو پښتانه قانون او خاص ارزښتونه لري ځکه پر ما ګران دي) فرانسوي پوه ډار مستیتر (د پښتونخوا د شعرهار او بهار) نومي نامتو اثر په سریزه کې یو ځای داسې کښلي دي:

((پښتانه ورځپاڼې او اخبارونه نه لري او ددوی ولسي سندري د ورځپاڼو او اخبارونو حیثیت لري))

ددغې خبرې پر بنسټ ویلی شو چې د پښتنو هر متل د یوه پرانستي کتاب مقام لري او په همدومره اندازه له تاریخي او ادبي اهمیت او ارزښت نه ډک دی.

د افغانستان نوښتګر شاعر او ډیر لیکونکی لیکوال محترم علم گل سحر ته د زړه له کومې کورودانی وایم چې د پښتو متلونو د کیسو لومړی ټوک یې د چاپ لپاره چمتو کړی او په دغه اثر کې داسې متلونه هم راغونډ شوي چې د لومړي ځل لپاره یې د پښتنو له غرو، کلیو او بانډونه د لیکلي ادب ډګر ته راکوز کړي

دي.

د پښتني فرهنگ د لانا بنيرا زى او سمسورتيا په هيله دغه ليکنه پاى ته رسوم او ليکوال ته د پسرلي د
خوشبويه گلانو د سهارني نسيم دمستو او ورينمنو وړمو په بدرگه يو وار بيا مبارک باد او شابسي وایم
په قلم او همت دې برکت او په مخې دې زيږي گلونه.

په اد

ستاسو ورور
محمد نبي صلاحي
کابل---نوی بنار
1387\1\22

دمتلونو کیسی

متلونه د ټولني د اوسېدونکو د کلونو کلونو تجربو محصول دی، هغوی چې د خپل ژوند په اوږدو کې له تودو سرو او د ژوند له خوږو ترخو سره مخامخ شوي دي، خپلې تجربې یې د متلونو په بڼه راتلونکو نسلونو ته انتقال کړې دي.

تروژلي ورور پرې ایښی گومل بڼه ده هم له همداسې متلونو څخه گڼل شوی دی، د دغه متل په باب دوه بېلا، بېلې کیسې موجودې دي. د متل کیسې به وروسته راشي اول به گومل وپېژنو گومل د پکتیکا په ولایت کې دیوې غرنۍ ولسوالۍ نوم دی، ځکه گومل ورته وايي، چې داسیمه له یو شمېر کوچنیو شیلو او خوږونو څخه جوړ شوی یو لوی خوږ دی، په دې خوږ کې به ډېرې اوبه راتلې، تلونکي مسافر به داوبو د ډېرېدو له امله شل شپې او یوه میاشت دلته مېشته وو، بیا به، چې اوبه کمې شوې، خلک به پرې تېرېدل. په کتواز کې په دې اړه یو بل متل هم شته، چې وايي:

((چې گوملې یونه ورم وړې شیلې او وړې ویالې مې نه شي وړلای))

تروژلي ورور پرې ایښی گومل بڼه ده، د متل په باره کې یوه کیسه داسې ده:

ویل کیری، دگوملې په سیمه کې دوه ورونه په یوه بنکلي نجلۍ مین شول، دوی دواړو هریوه کوشش کاوه، چې له نجلۍ سره واده وکړي، د دواړو ترمنځ اختلافات زیات شول، آن غرونو ته وختل او یو پر بل یې دوسلو ډزې وکړې، په پای کې مشر ورور ویل، چې تردې چې خپل ورور وژنم دا به ښه وي، چې گومل پرېږدم. ډېر خلک وايي، چې ددغې ښځې نوم گومل و، خو ځینې بیا ددغه متل رامنځ ته کېدل په گومله کې داوبو له امله موجود خطر ونه بولي وايي:

(په گومله کې به پخوا اوبه ډېرې زیاتې وې او دشاوخوا سیمو عبوري کوچیانو، سلیمان خېلو، دفتانیو، اندرو، احمدزیو او نورو به پاکستان او افغانستان ته تگ راتگ کاوو، نو کله به، چې په دې لاره تېرېدل، نو دې اوبو به خلک او څاروي وړل او غرقول به یې. دیوې کورنۍ څو تنه غړي په دې اوبو کې غرق شوي وو، نو هغه پرېکړه وکړه، چې نور په دې لاره ولاړنه شي او په خپله مېنه کې مېشت شوي وو، چا ورته ویلي و، چې ته سړ کال ولې کله نه باروې، نو ده ورته ویلي و، چې (تروژلي ورور پرې اېښی گومل ښه دی).

ښه وکړه په درياب کې يې واچوه

(ښه وکړه درياب ته يې واچوه) د پښتو ژبې له هغو روزنيزو متلونو څخه گڼل کېږي، چې ددې ملت د پوهې، فرهنگ او حکمت ښه څرگندونه کوي.

په پخوا زمانو کې يو خيرخو او زړه سوانده سپړی و، ده به تل د سيند کبانو ته ډوډۍ ورپه کوله او ورته اچوله به يې، ده به هره ورځ دا کار کاوه، ماهيان دده له غږ سره هم آشنا شول، زياترو خلکو به په ده پورې خنډل، چې دالبونۍ گوره تمامه ورځ د سيند په غاړه ناست وي او ماهيانو ته ډوډۍ اچوي، ده به ويل، چې ښه وکړه په درياب کې يې واچوه، دورځو نه يوه ورځ لوی سېلاب راغی او د سيند او بودی له ځانه سره يو وړ، کله چې دی او بو غرق کاوه، په دې وخت کې ده لويه چيغه وکړه، دا چې ماهيانو دده غږ پېژانده، نو ټول ماهيان راغلل او دی يې له ډوبېدو څخه وژغوره، له هغه وروسته دامتل رواج شو، چې ښه وکړه درياب ته يې واچوه.

دغه متل نه يوازې پښتانه وايي، بلکې د مسلمانانو د فرهنگي حوزې په بېلا، بېلو ژبو کې يې اورېدلی شو. د شيخ سعدي دا بيت، چې وايي:

نيکي ميکن و درد جله انازه
که ايزد در بيا بانت دهد باز
هم په دري ژبه کې متل شوی دی.

چې بېگاته وي حيران
خه به وساتي فيلان

وايي، خوکسه طالبان د وخت د پاچا ليدو ته ورغلل، پاچا خبرې ورسره وکړې، په اخبر کې يې د نورو
ډاليو او سوغاتونو سره يو فيل (هاتي) هم ورکړ.

طالبانو په خوشحالي فيل راووست. دوی به ټوله ورځ په سبق کې بوخت وو، بېگاته به يې خه ډوډی،
چې راتوله کړه، ابله به يې خپلې خټې پرې مړې کړې، خرنګه چې فيل ته خوراک نه رسېده، نو ورځ په ورځ
ډنګر کېده، مرګ ته نېرېدې شو، طالبانو فيل بېرته پاچاته ورووست، پاچا حيران شو او پوښتنه يې ترې
وکره، چې ولې؟

طالبانو په ډېر عذرو ويل، چې پاچا صاحب ستا ډالی مور ته د سر په سترګو قبوله ده، خو د فيلانو
ساتل د طالبانو کار نه دی، مور ايله ځانونه وساتو، فيلان نه شو ساتلی، نو بيا يې د امتل ووايه: چې
بېگاته وي حيران خه به وساتي فيلان

ځينې وايي چې دغه فيل امير حبيب الله خان طالبانو ته ډالی کړی و.

دنيايستي يو عيب نه عيب وي

يوه سړي زوی ته کوژده کوله، دکورمېرمني بل کورته دنجلۍ دلیدلو له پاره ولاړې، دنجلۍ په کور کې ددغو مېرمنو ډېر هرکلی وشو، ډول ډول خواږه یې ورته راوړل، چې بېرته راغلي، نو دهغه کور په صفت نه مړېدې، دهلک پلار دنجلۍ په باره کې پوښتنه وکړه، دهلک مور ځواب ورکړ، چې سمه د څوارلمسې سپوږمۍ وه، ده بیا پوښتنه وکړه، چې څه عیب خوبه نه و پکې، مېرمني یې وویل، چې نوره خو سپوږمۍ وه خو دمخې دوه غاښونه یې راوتلي و، ده بیا پوښتنه وکړه، چې نوره څنگه وه، دې ورته وویل چې سترگې یې لږې کږې وې، نوره سپوږمۍ ده، ده بیا پوښتنه وکړه، چې تگ یې په لاره څنگه و؟ مېرمني یې بیا وویل، چې لږه گوډه گوډه تله، نور خویې په ټول بدن کې دعيب ځای نه و، ده په ناامیدۍ سره وویل، یعنی گوډه وه؟

مېرمني یې ژر ځواب ورکړ سړیه: دنيايستي يو عيب نه عيب دی.

ځینې خلک بیا دامتله داسې وايي، چې: دنيايستي يو عيب دنهو عيبو برابروي.

شیخ فریده، چوپه خوله دی بهتره ده

وایی، چپ شیخ فرید یو جاهل اوبې علمه سړی و، خو شکل یې برابر و او د شیخ او پیر په شان معلومېده، ملگرو او دوستانو یې سلا او مشوره وکړه او له ده څخه یې پیر جوړ کړ، دده څه نه و زده، ملگرو یې ورته وویل، چپ ته به څه نه وایی او خلکو ته یې وویل، چپ شیخ فرید لوی عالم او بزرگ دی، دخلکو حاجت پوره کوي، دم او تعویذ په چوپه خوله کوي، خلک پرې رامات شول او دده ډېر قدر او عزت به یې کاوه.

یوه ورځ یې وویل، چپ دا خلک په چوپه خوله په ماداسې مین دي، که زه خبرې، وعظ او نصیحت شروع کړم، نو عزت او قدر به مې لاسیات شي. دخپلو دوستانو له مشورې پرته یې یوه ورځ خپلو مریدانو او عقیدت مندانو یو لوی ټولې ته تقریر او خبرې شروع کړې، داسې خبرې یې کولې، چپ د جاهلو خبرې هم ترې بڼې وې، خلک یو یو ترې پاڅېدل، په دې وخت کې یې دوستان راغلل، چپ دی یې ولید، په غوسه یې وویل:

چوپ چوپ کړه شیخ مزیده!

چوپه خوله دی بهتره ده

هغه چرگي مري شوي، چي د سرو زرو هگي به يې اچولې

پخوا له ميلاد څخه څوسوه كاله د مخه په نړۍ كې دوه لويې امپراتورۍ وې، چې يوه يې دروم امپراتوري وه او بله يې د ايران د ساسانيانو امپراتوري وه. په هغه وخت كې د ايران امپراتوري ډېره قوي وه او يونان كوچنې هېواد و، ديونان پاچا فليپ نومېده، فليپ د مشهور سكندر پلار و، فليپ به خپله كلنۍ ماليه ايران ته وركوله، د ايران پاچا په يونان د سرو زرو د هغې چرگي نوم ايښی و، چې د سرو زرو هگي به يې اچوله، بيا چې فليپ مړ شو او سكندر په ۲۳ كلنۍ كې پاچا شو، نو د ماليې له وركولو يې ډډه وكړه، د ايران پاچا ته يې ليك وليكه په ليك كې يې ليكلي و، چې هغه چرگي مري شوې، چې د سرو زرو هگي به يې اچولې، په دې مانا چې يونان له دې وروسته ايران ته ماليه نه وركوي.

په ځواب كې د ايران پاچا خسرو ددې له پاره، چې سكندر پوه كړي، نو ده ته يې يو توپ او ډنډه سره له ږدنو ورو لېږل، توپ او ډنډه په دې مانا، چې ته لا تر اوسه كوچنۍ يې، ستا د ساعتيري او لوبو وخت دی او ږدن په دې مانا، چې د ايران پوځ شمېر ډېر زيات دی، دا پوځ به دی او دده پاچاهي ټول له منځه يوسي، كله چې سكندر ته ورسېدل، سكندر ږدنو ته چرگي وركولې كړې، چرگو ټول ږدن وخورل، په ډنډه به يې توپ واوه او له هر ځل و هلو سره به يې ويل، چې زه به له دې وروسته د ايران له حكومت سره داسې لوبې كوم.

که ته کافر یې خو زما ئیگریې

وايي، پخوا به مسلمانان او کافران يو ځای اوسېدل ويل کيږي، چې هغه وخت يوه مسلمانانه نجلۍ دلرگيو دراوړلو له پاره غره ته تللې وه، چې خو کافران راغلل او دا نجلۍ يې وتښتوله، دانجلۍ ډېره ښکلې وه، هلته يوه کافر واده ورسره وکړ، نجلۍ ډېره خواشيني وه، تښتېدلې هم نه شوه، ځکه هغوی به يوازې نه پرېښوده، په دې کې ډېره موده تېره شوه، د نجلۍ زوی وشو، کله چې يې وروڼو او خپلوانو ته ځای ورمعلوم شو، ورغلل نجلۍ ته يې وويل، چې هله ژرکوه، چې څو، نجلۍ خپل ماشوم زوی هم له زانگو څخه راواخېست، خو وروڼو يې په کاور او غوسه وويل، چې دامه راخه دا هم کافر دی، دې هم له وېرې راوانه خېست او له وروڼو سره روانه شوه، چې څوگامه ولاړه، زوی يې نه هېرېده، بېرته يې ورمنده کړه، خپل ماشوم زوی يې په غېږ کې راواخېست ويې ويل: که ته کافر يې، زما ئیگریې.

تربې عقل دوست هونبیار د بنمن بڼه دی

وايي، يو غل و، ده د پاچا داوسېدو د حای او ورسره خزاني درک لگولی و، دیوه لغم له لارې يې په خوشپوکې حان د پاچا حای ته ورساوه، ويني، چې پاچا په خواږه خوب ویده دی، ساتونکي يې له وسلې سره ورته ولاړ دي، چې د پاچا او خزاني ساتنه وکړي. غل هم له لېرې څخه دا حالت گوري، په پاچا باندي يو مچ ناست دی، مچ يې کله په سر، کله په مخ، کله په پوزه، کله په زړه کښېني.

پاچا په خوب کې ډېر سرگردانه معلومېږي، يوې بلې خواته لاس اچوي، ساتونکي سرتيري يې يوه غټه توره راواخېسته، چې دا مچ، چې په پاچا کښېني ووژني ورته غلی دی، چې مچ کښېني او دی وار پرې وکړي، غل هم دا حالت ويني، بالاخبره مچ د پاچا په سر کښېني، محافظ توره پرې پورته کوي، غله غږ پرې وکړ، چې مه کوه، په دې حالت پاچا له خوبه راوښيږي او له موضوع خبريږي غل هم کيسه ورته کوي، غله پاچا د خپل ساتونکي له گوزاره وساته، نو پاچا وايي، چې ساتونکی مې بې عقل دوست و او غل مې هونبیار د بنمن، زما ژوند يې بچ کړ. بې عقل دوست نېردي و، ما ووژني، خو هونبیار د بنمن وژغورلم، له هغه وروسته دامتل وشو، چې:

تربې عقل دوست هونبیار د بنمن بڼه وي.

چې جنگ سور شو، میری تود شو

د پښتو لنډیو په څېر، د پښتو متلونو د منځ ته راتلو ځای او وخت هم څرگند نه دی او نه یې هم ویونکي معلوم دي، خو (چې جنگ سور شو، میری تود شو) هغه متل دی، چې د ځینو څېړونکو په اند یې د منځ ته راتلو ځای معلوم دی.

ویل کیږي، چې دغه متل لومړی ځل د لوگر ولایت، د زرغون ښار په سیمه کې ویل شوی او بیا په نورو سیمو کې مشهور شوی دی. د متل کیسیه داسې ده:

وايي، چې د لوگر، د زرغون ښار په سیمه کې څو کسو خټګرو په یوه کلي کې یوه کلا جوړوله، د دوی مشر خټګر یا بنا، میری نومېده، میری به د کلا د دېوال پر سر ناست و او پخسه به یې وهله. دا نورو به له لاندې خټه ورکوله. یوه ورځ خټګرو دوه خټکي واخېستل، د دوو خټګرو ترمنځ د خټکیو پر سر لانجه شوه، یوه ویل، چې لوی خټکی اوس خورو او دا بل ساتو او بیا یې له استاد، یانې میري سره په گډه خورو. خو بل ویل، چې غټ خټکی له هغه سره یو ځای خورو. د دوی دواړو جنگ شو، میري چې د پخسې په جوړولو او ښوی کولو بوخت و، دوی ته توجه نه کوله. یو بل لاروی راغی، د دغو دوو خټګرو ترمنځ یې روغه وکړه. تر دې جنگ وروسته د میري موضوع ته پام شو او په دې اړه یې پوښتنه وکړه، کله چې پوه شو پر خټکیو یې جنجال کړی دی، نو له پاسه یې په سپکو سپورو پیل وکړ او دواړه یې په خټو او لوټو وویشتل.

تر هغه وروسته دا متل عام شوی، چې وايي: جنگ سور شو، میری تود شو.

زوی ورونه به پری شته کری، داخرت خواب به شه کری

وايي، په تېرو زمانو کې په يوه کلي کې دوه کسان اوسېدل، يو يې ډېر نېک سپی و، خپل کار او روزگار به يې کاوه، خولې به يې تويولې او روزي به يې گټله، خو دده بل داکازوی به هېڅ کار نه کاوه، دی د کلي ملک هم و، ده به له خلکو رشوتونه اخېستل او په حکومت کې به يې د هغو کارونه په پيسو خلاصول، په زور او ظلم به يې د نورو ځمکې ترې نيولې، چې په نتيجه کې ډېر شتمن شو او دا بل داکازوی ته به يې پيغور ورکاوه، چې زه دومره پيسې او ځمکې لرم، ورونه او زامن به مې تل خانان وي او ته به تر مرگه د بل مزدوريې.

داکازوی يې ورته وويل، چې تاخو پيسې په کار او زيار نه دي پيدا کړې، په رشوتو دې پيدا کړې دي، په هغه دنيا به د خدای خواب شه وايي، له هغه راوروسته بيا دا متل وشو، چې: زوی ورونه به پری شته کری، داخرت خواب به شه کری.

يعنې زامن او ورونه خو به دې شتمن شي، خو داخرت خواب به څنگه وايي، چې دا پيسې دې له کومه کړې دي.

خه به دي په زړه کړم، چې وير به دي پرې وکړم

په يوه زمانه کې يوه ښځه د خپل مېړه سره د ژوندون په جريان کې ډېره په زحمت او تکليف وه، هغه دا، چې همېشه به نوموړې ښځه دمېړه له خوا په مختلفو بهانو سره وهل او ټکول کېده او د ژوندانه په چارو کې به دمېړه له خوا هر وخت مداخله او لاس وهنه کېده، چې ښځې به مخالفت ورسره وکړ، نوبيا به دمېړه له خوا هغه وهل ټکول او بده ورځ وه، وخت همداسې تېرېده يوه ورځ د نوموړې مېړه مړ شو او په حق ورسېد. خو ښځې يې هېڅ غم او غوسه نه کوله او چې چا به ورته وويل، چې د مېړه په مړينه هېڅ غم نه کوي، دي به دامتله وايه، چې (خه به دي په زړه کړم، چې وير به دي پرې وکړم. نو په دي توگه دامتله د خلکو په منځ کې رواج او خپور شو.

زما مينځه پايله د پايلې مينځه بله

په پخوا زمانو کې، چې مريي او د مينځو رانيول او خرڅول رواج وه او د هغوی د کارونو د اجرا له پاره به مؤظف وه، نو يوه مينځه د پايلې په نامه يادېده، چې هغې د خپل ځان هوساينې له پاره بيا د بلې بنځې نه د مينځې په توگه کار اخېست، نو بيا پايلې دا بله بنځه يوه ورځ په يوه کاروگمار له او هغې يعنې بابلي د خپل بادار په مخ کې په هغه بلې مينځې باندې امر وکړ په دې ځای د بادار له خوا ورته وويل شول، چې (زما مينځه پايله د پايل مينځه بله) او له هغه را په دې خوا د امتل رواج شو.

هله به خبر شي چې تارو جبهې له ورشي

تارو جبه د پېښور او نونبار د ښارونو ترمنځ يوه سيمه ده ويل کيږي، چې پخوا به تجارتي مالونه په غير قانوني ډول قاچاق کېدل. د قاچاقې مالونو د بدلولو او تسليمولو وروستی ځای همدا تارو جبه وه، قاچاق وړونکي به له غرنیو او سختو لارو څخه دې سيمې ته رسېدل او دا هم حتمي وه، چې خپل قاچاقې

مالونه دې سيمې ته راوړسوي، وايي کوم وخت په کومه تلاشي کې د چا مالونه ورک شوي يا لږ شوي ول، د مالونو خاوند نه پوهېده، چې څومره مال يې ضايع شوی دی، د لارې ملگري يې ورته وويل، چې: هله به خبرشې، چې تارو جېې ته ورشې، يعنې هلته به درته معلومه شي، له هغه وخته دا متل مشهور شو، چې وايي: هله به خبرشې، چې تارو جېې له ورشې.

هله به خبر شي چې تالو ژبې ته ورشي ((۲))

ځينې وايي، چې دامتل اصلاً داسې دی، هله به خبر شي، چې تالو ژبې ته ورشې، د پښتونستان او په تېره د پېښور او شاوخوا سيمو خلک زياتره ژبه جبه تلفظ کوي. په دې متل کې د مرگ خواته اشاره ده، يعنې د مړينې په وخت کې تالو بندشي او له ژبې سره ونښلي، يعنې دا چې هر څوک د خپلو اعمالو جوابگوى دی، نو دامتل داسې ويل کيږي، هله به خبر شي چې تالو ژبې ته ورشې. کېدای شي دامتل نورې معناوې هم ولري، خو دا وروستۍ معنایې ماته سمه ښکاري.

له خواری په ژرنده کې ناست وي

له کبره مزد نه اخلي

وايي، چې غريب سړي به په يوه اوبل ځای کې خواري او مزدوري کوله په پای کې په يوه ژرنده کې مزدور شو، د خلکو غنم به يې اوږه کول، کله به يې، چې د چا غنم اوږه کړل، نو مزد به يې ترې نه اخېست. لږ مزد اخېستل ورته شوم برېښېده، د غنمو خاوندانو ته به يې ويل خیر دی مه يې راکوئ، ټوله ورځ به يې ژرنده وکړه، خو گټه به يې نه وه، کله چې د ژرندي خاوند خبر شو، نو دی يې له مزدوري لېرې کړ، يوه ورځ د ژرندي له مالک نه چا پوښتنه وکړه، چې هغه ژرنده گړی دې ولې لېرې کړ؟ ده ورته وويل، چې ما خو ورسره ښه کړي و، په کارمې لگولی و، خو دی دومره کبرجن و، چې له چابه يې مزد نه اخېست، ځان يې هم خوار کړه يې هم.

له هغه وروسته دامتل وشو، چې:

له خواری ژرنده کوي - له کبره يا له مستی - مزد نه اخلي.

خدای چي خه کري هغه ښه کري

یوسری د بېرې ونې لاندې ناست و، چې لاندې راپرېوتې بېرې یې ولیدلې زړه کې یې وویل، چې د خدای عجیبه قدرت دی، د بېرې ونې ته وگوره څومره لویه ونه ده او څومره وړه مېوه نیسي، بل خوا یې د هندوانو بوټي ولیدل، نو ویې ویل، چې دا څومره کوچنی بوټی دی او څومره لویه مېوه کوي، په کار خو دا وه، چې هندوانې د بېرې په ونه کې وای او بېرې د هندوانې په بوټي کې وای، دی په همدې سوچونو کې و، چې له پاسه د ونې نه دده په سربوه بېره راولوېدلې. واخ یې له خولې ووت او په هیبت یې یوې او بلې خواته وکتل، نو ویې ویل:

خدای چي خه کري - هغه ښه کري

که دا اوس د بېرې په ځای هندوانه وای نو خه حال به مې و.

خدای چي څه کوي بڼه کوي ((۲))

يو پاچا د مېوو بڼه ولاړ، په باغ کې ډول ډول مېوې وې، پاچا له باغوان څخه پوښتنه وکړه، دا څه سبب دی، چې د مېوو ونې د ډک بار له لاسه نسکورې وې، خو کله چې د حاصل او شکېدو وخت شي مېوې کمې وي؟ باغوان عرض وکړ، صاحب کله چې مېوه پخه شي نو زیاتره یې مرغی- داغي کړي، نو ځکه روغه مېوه کمه وي.

په پاچا دا خبره بده ولگېده، سمدلاسه یې امر وکړ، چې ټولې مرغی- ونیسې، مرغی- یې ټولې له منځه یووړې. د خدای کارونه و، داخل په باغ چینجی ولگېدل، یوه دانه مېوه هم ونه شوه، پاچا په ډېره غوسه پوښتنه وکړه، چې دا ولې؟

باغوان په ډېره عاجزی وویل: صاحب تاسې ټولې مرغی- ونیولې نو چینجیو په باغ حمله وکړه، پخوا به چې چینجی پیدا شول مرغیو به وخورل، اوس مرغی- نشته نو ټولې مېوې چینجی وخوري، صاحبه خدای پاک په خپلو کارونو بڼه پوهېږي، مرغیو به خپل قسمت خوړ، ولې چینجی یوه هم نه پرېږدي، پاچا په چورت کې شو، چې له باغه راووت نو ویې ویل: خدای چي څه کړي هغه بڼه کړي. په دې برخه کې نورې کیسې هم شته.

ژرنده که دپلار ده هم په وار ده

وايي، چې په يوه کلي کې يوه ژرنده وه، خلکو به په نوبت غنم پرې اوږه کول. بله ورځ ددوو کسو په وار جنجال شو، يوه ويل، زه د مخه راغلی يم، اول نوبت زما ده، دابل ويل، زموږ په کور کې اوږه تمام شوي دي اول وار به زما وي. ددواړو په منځ کې جنگ جوړ شو.

يو دريم سړی راغی دواړو خپل خپل دلايل ورته وويل، يوه ويل، زه اول راغلی وم اول نوبت بايد زما وي، دابل وويل، چې زه که وروسته هم راغلی يم اول وار به زما وي ځکه چې دا ژرنده زما پلار جوړه کړې ده.

دريم سړي ورته وويل، چې څه بابا، ژرنده که دپلار ده هم په وار ده.

څوک چې خوبونه کوي ، مېښې به نرکتې راوړي

دامتل هم يوه مشهوره کيسه لري، چې افغان مفکر او شاعر استاد گل پاچا الفت د شعرپه ژبه بيان کړې ده، ددې کيسې په ځای د استاد الفت د (ويده گوجر) شعر دلته راخلم:

د سيند په غاړه په شنه ورشو کې

گنوخنگلو کې په شنو درو کې

يو دوه گوجرو مېښې پوولي

هر يوه خپلې مېښې روزلې

نه يې بل کارو، نه نور غمونه

نه ورسره و، نور نور فکرونه

تمامه ورځ به دمېښو څارو

د شپې به هم لاوينس او بيدارو

پس له څورو څو وخت دلنگون شو

پام دگوجرو زيات له پرون شو

څوک چې ساتونکي او نگهبان وي

يو ساعت خوب يې، زيان او تاوان وي

هغه هېڅکله نه کړي خوبونه
عفلت لوی عیب دی له یوه شپونه
گوجرو ځکه شپې روڼولې
شپې یې په ویننه سبا کولې
خوب د پر غالب شو په دواړو باندې
لکه غلیم چې هجوم وکاندي
یو تن خوب یو ور نصیب یې خوارو
هغه بل وینس و، بخت یې بیدار و
د دواړو مېنې وزېرېدلې
سپوږمۍ او ستورو ورته کتلې
چې وینس گوجر کړې مېنې کتې ټولې
له خپلو مېنو لاندې راټولې
څه یې چې ټول کړه هغه یې خپل شوه
نرکتی وار په د هغه بل شوه
هغه چې وینس شو سباله خوبه

ويي ليدل دارنگه لوبه
تپوس يي وکر له خپل ملگري
دامي په برخه څه رسېدلي
داسې قسمت ته خو حيرانې ده
دارنگه برخه نه اسماني ده
ملگري ووي چې خوب کوينه
مېنې يي نرنرکتې راورينه
څوک چې پاسبان وي او کري خوبونه
ورپسې جوړشي بيا متلونه

دغومبر خولیه لورې ، سردې مه خپره له لړې

دغومبر خولۍ دپکتیا ولایت د زرملي د ولسوالۍ دروحاني بابا دزیارت خواته دغره لوره خوکه ده، دزرمت خلک دغره دا لوره خوکه د (غومبر خولۍ) بولي. ددغې خوکې په سر کې داوبو یو ډنډ شته، چې شاوخوا یې شنه ده، په زرمت کې داسې روایتونه هم شته، چې دا ډنډ د بدرۍ جمالي تالاب دی، وایي، چې بدرۍ جماله به له نورو بناپریو سره یوځای د جمعې په ورځ دلته راتله.

دا متل ځکه په دې خوکې پورې شوی دی، چې دا دغره ډېره لوره خوکه ده، دپکتیا او شاوخوا ځینو ولایتونو څخه معلومیږي. دا چې دا خوکه ډېره لوره ده، تل یو گړخ یادوږې پرې پرتې وي او زیاتره وخت وریځو پته کړې وي، آن کله کله چې وریځ هم نه وي، ددغې خوکې سر دگرځونو او دوږو له امله نه معلومیږي.

چې بیا خلکو دامتل پسې جوړ کړی دی، کله چې کوم څوک تل له ستونزو او خواريو سره مخ وي، بیا نو خلک دامتل ورته وایي چې:

دغومبر خولیه لورې ، سردې مه خپره له لړې

چې ډېر غواړي جنگونه هغه دوه کوي ودونه

د یوه سړي اولاد نه و، چاورته وویل، چې بل واده وکړه، خو موریې د دویم واده مخالفه وه، ورته ویل به یې، چې هرڅه الله کوي، د خدای په هر کار صبر او شکر اېستل په کار دي، که ته بل واده وکړې، نو په کور کې به دې تل جنگونه وي، ځکه چې دوه بڼې گوزاره نه سره کوي او د بنو جنگونه مشهور دي.

خوده ونه منله او بل واده یې وکړ، څه وخت وروسته یې د بنحو جنگونو زور واخېست، ټول پرې خبر شول دی به حیران و، چې څه وکړي، یوه ورځ یې مورته وویل، دا څه په غم واوښتم، چاته پورته نه شم کتلی. موریې ورته وویل، بچیه!

چې ډېر غواړي جنگونه

هغه دوه کوي ودونه

تا هم دا غوښتل، دا جنگونه دې خوښ و، که زما دې منلي وای، نن به دې دا حال نه و.

ته خو دغونډو وي ، زه دي هم دغونډو کړم

وايي، يوه کس دوه مېرمنې لرلې، نو تمامه ورځ به په غونډيو ناست و او سندرې به يې بللې، ځکه چې کورته د دوو مېرمنو د جنجالونو له امله نه شوای تللی.

يو بل کس، چې دی ولید، چې تمامه ورځ په غونډيو ناست وي او سندرې بولي، پوښتنه يې ترې وکړه. ده په ځواب کې ورته وويل، چې زه يونېکمرغه سړی يم، دوه بسڅې لرم، د کورټول کارونه دوی کوي او زه خپلې مزې چرچې کوم، دادی سندرې وایم.

دي بل کس هم بل واده وکړ، خو شپې وروسته يې د دوو مېرمنو ترمنځ جگړې او جنجالونه پيل شول، خاوند يې ډېر په تنگ شو، بس ورځ به يې ټوله دغونډيو په سرونو تېره کړه او د غم سندرې به يې بللې، لومړی کس يې حال وپوښت، ده ورته وويل:

ته خو دغونډو وي، زه دي هم دغونډو کړم

ماويل ته رښتيا خوشحاله يې، رښتيا، چې دوه مېرمنې دژوند خوشحالی وړي. له هغه وخته دامتل

مشهور شو.

دريږي سورولو وخت

ددې متل د کيسې په باره کې دوه نظره موجود دي، ځينې وايي چې دا کيسه د سلطان محمود غزنوي په وخت کې پيښه شوې ده، خو ځينې نور بيا وايي، چې دا کيسه دامير عبدالرحمن خان په زمانه پورې اړه لري، ډېر خلک وروستی نظريه تائيدوي، کيسه داسې ده: وايي، چې يوه شپه امير عبدالرحمن خان په په بدلو جامو کې ښار ته ووت، په توره شپه کې له دريو تنو سره مخامخ شو، پوښتنه يې ترې وکړه، هغو ورته وويل، چې موږ غله يو او دغلا له پاره راوتلي يو، پاچا ورته وويل چې زه هم درسره ملگری کېږم، غلو ورته وويل، چې موږ خو هريو، يويو کمال لرو، چې غلا کوو، ته څه کمال لري؟

پاچا ورته وويل، چې اول تاسې وواياست، تاسې څه چلونه او کمالونه لري؟ يوه ورته وويل: زه چې په شپه کې څوک ووينم په سبايې پېژنم. دويم ورته وويل: زه دسپي د غيا په معنا پوهېږم، چې څه وايي. دريم غله ورته وويل: زه د غلا ځای ښه پېژنم.

بيا درې واړو له پاچا پوښتنه وکړه، چې ته څه کمال لري؟ پاچا ورته وويل، که څوک په اعدام محکوم وي او زه ږيره و خوځوم، مجرمين له اعدامه خلاصېږي. غله خوشحاله شول ورته ويې ويل، چې موږ نن غواړو، چې د پاچاخزانه غلا کړو، پاچا هم ورسره ملگری شو، دريم غله لاره ورته وښودله، دوی، چې د خزانې په خوا روان ول، سپي وغپل، پاچا دسپي دغيا په باره کې پوښتنه وکړه، دويم غله ورته وويل:

سپي په غيا کې وايي، چې دکورخاوند هم درسره دی، پاچا دمخه خپل کسان پوه کړي ول، کله چې خزاني ته ورسېدل، د حکومت کسانو ټول ونيول، غله يې زندان ته واچول، پاچا خپلې پاچاهۍ ته راغی. سبا پاچا غله راوغوښتل، محکمې د پاچا په مخ کې غله په اعدام محکوم کړل. لومړي غله، چې ويلي يې و، زه چې په شپه کې څوک ووینم په سبايې پېژنم، پاچا ته مخ ور واراوه، ويې ويل: (د زيرې خوځولو وخت دی).

له هغه وروسته دا متل وشو.

ما چي دځاوو مږي ليدلي ، زما کور غږي وتلي

دغه متل کا بو اتيا کاله وړاندې د پکتيا په زرمتم کې ويل شوی دی
ځاوو په زرمتم يا زرمتم کې د يوې غونډۍ نوم دی چې د همدې غونډۍ په شاوخوا کې سخته جگړه پيښه
شوه ، ځينې کسان وايي چې دا خپل منځي جگړه وه خو ډير بيا وايي چې دا جگړه د سيمې د خلکو او
سقاوي لښکرو تر منځ پيښه شوه .
د سقاو حکومت غوښتل چې خلک بيعت ورکړي خو د زرمتم خلکو بيعت او ماليه نه ورکوله ، چې بيا
وروسته سقاوي ټوپکوال زرمتم ته راغلل د زرمتمې ځوانانو هم د ځاوو غونډو شاوخوا ورته ونيوله ، چې
د دواړو خواوو تر منځ سخته جگړه پيل شوه په جگړه کې له دواړو خواوو ډير کسان ووژل شول د جگړې
مږي څو ورځې په ميدان پاتې ول ، وايي کوم سړی دې غونډۍ ته ورغلی و ، دلته يې مږي ليدلي ول ، چې
بیرته خپل کور ته تللی و ، په کور ډير خواشینی و ډوډۍ نه خوړله چا ترې پوښتنه کړې وه ده ورته ويلې ول :
ما چې دځاوو مږي ليدلي زما کور غږي وتلي .
چې دده دا خبره وروسته وروسته متل شوه

غږي په دوو معناوو کارول کيږي يو دا چې غږي يو ډول پنډې پنډې ډوډۍ دي چې د ډبرې په تيغنه يا تبخي او هاته پاستي په غوړو کې پخوي بيا يا د بڼې شپې په شپه يا نورو خيراتونو کې جومات ته وړي هلته يې کليوال او مسافر خوري دمري کورته دعا کوي.

بل غږي يو ه استعاري جمله هم ده کله چې څوک د يوې سختې پيښې له امله ډير هيچاني شي هم نو وايي چې غږي مې ووتل ددې متل په اړوند يې دواړه معناوي صدق کوي.

ويل کيږي د سقاو لښکرو د پکتيا په جگره کې دهغه وخت له پرمختللو وسلو او ماشينگنو هم کار اخيستی و. په دې باره کې ولسي سندرې هم شته لکه:

ملک د اسلام دی ، داسې حال به په چا وي عالمه

سقاو ظالم دی ماشينگن پرې چلوي عالمه

په دې برخه کې نورې سندرې او لنډۍ هم شته ، که خدای کول په نورو کتابونو کې به پرې پوره خبرې ولرو.

پوره ورک دې کره ، دوه کوره

دوه دوستان ول ، يوه ورځ يوه ته د پيسو ضرورت پيدا شو ، نو له دابل دوست څخه يې پيسې وغوښتلې ، دوست يې ورته وويل ، چې سمه ده ، زه به پيسې درکړم ، خو دا پور بدشي دی ، هسې نه ، چې سبا زما او ستا ترمنځ زړه بدوالی پيدا نه شي. بل دوست وويل ، چې نه داسې به نه کيږي لکه څنگه چې تاماته پيسې راکړې ، زه به يې هم په خپل وخت تاته در سپارم ، دوست يې پيسې له بله قرض کړې ، ده ته يې

ورکړې. ډېروخت پرې تېر شو، پیسې یې نه ورکولې، بیا یې ترې غوښتنه وکړه، خو هغه ورنه کړې، مجبور شو په حکومت کې عرض پرې وکړ، دواړه خومياشتې په حکومتي ادارو کې سرگردانه ول، دواړو څه، چې پیسې لرلې، په رشوتونو او نورو مصارفو ځینې ولاړې، وروسته له هغه دامتل وشو، چې: پوره ورک دې کړل دوه کوره.

چې ولاړ شي تر کابل، خوی به راوړي هغه خپل

وايي په کندهار کې یو ډېر مالدار سړی و، داسې ډېر کنجوسه او شوم و، نېک عمل یې هم نه درلود، خلکو ته به یې هسې په هره خبره کې کنځلې کولې. دی په خپله سیمه کې دخپلو بدو عملونو له امله په تنگ شو، نیت یې وکړ، چې کابل ته ولاړ شي، هم به له نورو بې غمه وي، او هم به تجارت وکړي. خلک هم خوشحاله ول، چې داسې که کابل ته ولاړ شي، خوی به یې ښه شي او په اصطلاح ښه سړی به ځینې جوړ شي، بالاخره دی کابل ته ولاړ، خو هلته یې هم گوزاره ونه شوه، وروسته له یو څه وخته بېرته خپل کلي ته ولاړ. خلک یې پوښتنې ته په دې هیله راغلل، چې اوس به سم شوی وي، خو دی هماغسې و، خبرې او کړه وړه یې هم هغه پخواني و، خلکو په خپلو منځو کې وویل، چې ولاړ شي تر کابل، خوی به راوړي هغه خپل. یا چې ولاړ شي تر کابله، برخه به راوړي هغه خپله. له هغه وروسته دا متل مشهور شو.

غزني يې غوښت خیر يې نه غوښت

وايي په غزني کې به تل ډېرې واورې اورېدلې، واورې دومره ډېرې وې، چې خلکو به لارې او منډونه نه شوای په کې جوړولې، تر واورو لاندې به يې تونلونه اېستل او په تونل کې به له يوه کلي بل کلي يا دښار له يوې او بلې برخې ته تلل. ويل کيږي، چې يو ژمی په غزني کې واورې ونه اورېدلې، دغزني اوسېدونکي ډېر وار خطا ول، چې که واورې ونه شي فصلونه به يې له منځه ولاړ شي. نو خدای ته به يې سوالونه کول، چې واورې واورې. داسې به يې نه ويل، چې دخير اورښت دې وشي په دې باره کې يو روايت دادی، چې له ژمي وروسته دوري (حمل) دمياشتې په نهمه په غزني دومره واوره واورېده، چې په نيمه ورځ کې يې ټول غزني غرق او ويجاړ کړ.

يوه تجربه لرونکي سپين ږيري تمامه شپه په خپله او خپلو اولادونو له خپلو بامونو څخه واوره پاکه کړه، دوی به د شپې دلاندې غوښې پخولې، په بام به يې خوړلې او واوره به يې وار په وار پاکوله. په غزني کې يوازې همدا کورنۍ پاتې شوه او نور ټول له منځه ولاړل. روايتونه وايي، چې په غزني کې يوازې همدغه سپين ږيري خیر ياد کړی و او بيا يې د واورو په پاکولو کې ډېر زيار اېستلی و، له هغه وروسته دامتل وشو، چې غزني يې غوښت خیر يې نه غوښت.

غزني، چې زرکاله پخوا دافغانستان پايتخت او داسيا يو مهم ښار و، دپښتو ادب په نکلونو، متلونو او فولکلور کې هم خاص ځای لري.

چې خوب وينم د عمر کلا په اوبوکې وينم

د زرمتم ولسوالۍ په منځ کې يو رود (سيند) بهيرې، چې د پکتيا ولايت له سيد کرم څخه پيل کيږي او د غزني د سردې بند ته رسيږي او آن ځيني وختونه د غزني د ولاړو اوبو په جهيل کې توئيرې په دغه رود کې په پسرلي کې سپلابونه راضي، چې زياتره وخت له رود سره نږدې کلي او کورونه وړي.

د عمر کلا د زرمتم په اورياخېلو کې دمصطفی پله خواته يوه کلا وه، چې څو واره سپلاب يووړه. له سپلاب وروسته به يې بيا جوړه کړه، خو بل سپلاب به بيا يووړه، چې بيا وروسته د امتل پورې وشو، اوس چې څوک له خطر سره مخامخ وي، يا غواړي ديو ناشوني کار کولو ته ملا وتړي، بل څوک، چې دهغه کار عاقبت ښه نه ورته بريښي، بيا نو ورته وايي: چې خوب وينم د عمر کلا په اوبوکې وينم

سه گانه د دوو ډولو ځای نه دی

د سه گانې کلی د پکتیکا ولایت د کتواز په ولسوالۍ کې دی، دا کلی په یوه غونډۍ پروت دی. وایي، چې یو وخت په دې کلی کې دوه ودونه و، یو ډول راوستی و. خو د ابل هم بنایي ددې بل له قصده غبرگ ډولونه راغونبتي وي، د سه گانې په کلی کې دوه ځایه ډولونو ته اتنونه پیل شول، خودا چې دایو کوچنی کلی و او دیوې غونډۍ په سر جوړ شوی و، د دواړو ودونو د ډولونو اواز سره گډېده او اتن چیانو به اتن نه شوای ورته کولی، اتن چیانو اتن بس کر، ویې ویل، چې یو ډول باید وي، سه گانه د دوو ډولونو ځای نه دی، له هغه وروسته د امتل وشو.

د کتواز یوه اوسېدونکي راته وویل چې دا متل اصلاً داسې شوی دی، چې په پخوا وختونو کې سه گانه یو لوی او پراخ کلی و، شل جوماتونه یې لرل، چې خلک به په کې ځایېدل، دلته په کوم واده کې دوه ډولونه وو، خو د ډول غږ ټول کلی ته نه رسېده، هلته وویل شول، چې سه گانه لوی کلی دی، باید زیات ډولونه وي، ترڅو یې اواز ټول کلی ته ورسېږي له هغه وروسته دا متل وشو، دا چې په دې باره کې کوم روایت صحیح دی اختلاف شته، خو ما چې دا کلی لیدلی کوچنی کلی دی او دیوې غونډۍ په سر پروت دی، بنایي لومړی روایت صحیح وي.

زه دې په مېرې ژاړم، ته مې په خوله پورې خاندي

وايي يو وخت په يوه كلي كې مړى شوى و، دكلي بنځې دمړي كورته ولاړې او دمړي وير يې كاوو، ټولو ژړل. په دې ټولو كې يوې مېرمنې، چې خوله يې كړه وه او پورتنۍ نيمه شونډه يې هم نه وه، ډېر ژړل، دمړي دكورنۍ مېرمنو، چې ددغې بنځې ژړا وليدله، چې د ژړا په وخت كې به يې دخولې شكل لا خندنى شو، په دې پورې به يې وخندل، كله چې ددغې بنځې ورته پام شو، چې دمړي دكورنۍ بنځې په دې پورې خاندي، په غوسه شوه او له كوره ووتله، په دروازه كې يې ورته وويل، زه دې پهمړي ژاړم ته مې په خوله پورې خاندي.

له هغه وروسته دامتل رواج شو

درې متلونه

۱: شل به يې نه كړې.

۲: په هغه خړه، چې سپور يې هغه نه حسابوي.

۳: سپاره رانيسه، پياده مو خپل دي

په غزني کې دوه تاريخي منارونه ولاړ دي، داسې وايي، چې په پخوا زمانو کې د غزني د سلطانانو او پاچاهانو په وخت کې د يوې سيمې خلکو نيت و کړ، چې دا دوه منارونه راوړي او په خپل کلي کې يې ودروي، وايي، چې دوی شل نفره وو او په شلو خرو سپاره ول، د منارونو په خوا يې حرکت راکړی دی، کله چې منار ته رانږدې شوي دي، ويلې يې دي، چې رايي چې دا خپل کسان حساب کړو، موږ خو شل کسه را روان شوي وو، دايو نفر، چې په خره سپور دی حساب يې کړی دی، ۱۹ کسو ته يې رسولي دي، د ابل ته يې ويلې دي، هغه هم په خره سپور و، هغه هم نور ۱۹ حساب کړي دي، ځان يې نه دی حساب کړی، هر چا به چې حساب کاوه، نو په هغه خره به، چې سپور و، نه به يې حسابا وه، نو يو متل له دې دا راپيدا شوی دی، چې په کوم خره، چې سپور يې هغه نه حسابوي.

کله چې ټولو حساب کړی دی، نو اخري کس غږ پرې کړی دی، چې شل به يې نه کړې. دامتل په دې ډول رامنځ ته شوی دی.

کله چې د غزني د هغه وخت واکمن په دوی باندي خبر شوی دی، چې دا خلک د منارونو دورلو له پاره راغلي دي، نو د دوی په ناپوهی او جهالت پوه شوي دي، خپلو عسکرو ته يې ويلې دي، چې نور غرض مه ورسره کوئ، دلته يې راولئ، دوی يې راوستي دي، په يوه تياره غوندي کوټه کې يې کښېنولي دي. نو په پتنوسونو کې يې له توتو سره يو قسم خزنده، چې ځينې خلک يې غوڅاري يا قانفوزک بولي تور رنگ

لري، دا يې له تورو توتو سره گډ کړي دي، پتنوسونه يې، چې په ځمکه ايښي دي قانفوزک يا غوڅاري له پتنوس څخه تللي دي او يوې بلې خواته يې منډې کړې دي، نو دلته يوه نفر په بل غږ کړی دی، چې فلاني سواره رابگير، پياده ازماست، يعنې کوم توت، چې روان دي دا اول رانيسه دانور توت خو بې له هغه هم زموږ دي، دوی په دې هم نه پوهېدل، چې توت حرکت کوي که نه؟
وروسته دا متل په پښتو کې هم وشو، چې سپاره رانيسه، پياده مو خپل دي.

شپه دتنور هم تېريږي،

شپه دسمور هم تېريږي

بهلول، چې زياتره افغانان يې دغزني اوسېدونکي او دسلطان محمود غزنوي ورور بولي، دخپلې زمانې يو هونبیار او حاکم شخصيت و، دده دځينو عاقلانه خبرو او کړنو په باب پښتو متلونه جوړ شوي دي.

له داسې متلونو څخه يو هم دا متل دی:

شپه دتنور هم تېره شوه، شپه دسمور هم تېره شوه.

وايي، چې بهلول به دپاچاهۍ چندان پروا نه کوله، په ښار کې به د شپې د کوم تنور يا د پگدان ترڅنگ دغزني په ساړه ژمي کې ځملاست. سلطان محمود غزنوي څو ځله ورته وويل، چې پاچاهي ماني ته راشې

او که نور خه نه وي شپه خو توده تېره کړې، خو بهلول نه منله، يوه شپه يې مجبور کړ، شاهي دربارته يې راوست، په هغه وخت کې به دپاچاهانو له پاره دسمور له پوست څخه ډېرې ښکلې او تودې کمپلې جوړېدلې، چې دخپل وخت ډېرې عصري او پرمختللي کمپلې او برستنې بلل کېدلې. دسمور په نامه يادېدې، چې يوازې پاچاهانو به ترې گټه اخېستله.

سلطان محمود غزنوي امر وکړ، چې بهلول نن شپه په شاهي ماڼۍ کې ويده شي او دسمور کمپلې پرې واچوي. بهلول دانا په شاهي ماڼۍ کې دسمور په کمپلو کې شپه تېره کړه، سهار سلطان راغی، په دې هيله، چې بهلول به ډېر خوشحاله وي او په تېرو شپو، چې دتنورونو او دېگدانونو خواته يې په يخ کې سباکړې دي ډېر پښېمانه وي. سلطان له بهلول څخه پوښتنه وکړه، چې څنگه وه نن شپه؟ ښه خوب دې وکړ! بهلول ورته وويل، شپه دتنور هم تېره شوه، شپه دسمور هم تېره شوه.

له هغه وروسته دا متل عام شو چې:

شپه دتنور هم تېريږي، شپه دسمور هم تېريږي.

هرڅوک غورلستونې ته ګوري

وايي، چې يوه ورځ بهلول په خوارو جامو کې ديوه واده مېلمستيا ته ورغی، په دروازه کې ولاړو کسانو بهلول ته په واده کې د ګډون اجازه ورنه کړه، ځکه دی خوار ورته بنکاره شو، بهلول بېرته خپل کورته ولاړ، د خوارو او شلېدلو جامو په ځای يې ډېرې قيمتي وربنمينې جامې واغوستې او د واده ځای ته بيا ورغی، دا وار يې بهلول ته په ډېر درناوي په مېلمستيا کې د ګډون بلنه ورکړه، بهلول، چې په دسترخوان کې پېناست، نو په ځای ددې، چې ګوله خولې ته يوسي، په لستونې به يې اچوله، حاضر و خلکو يو بل ته وکتل او سره ويې ويل: دا لېونی څه کوي؟ بهلول ورته وويل: تاسې مه حيرانېږئ، دا ډوډۍ زما له پاره نه ده، زما د جامو له پاره ده، ځکه يې په جامو بايد وخورم، نو د امتل، چې وايي هرڅوک غورلستونې ته ګوري، له همدې اخیستل شوی دی.

باران په مچلغو وشو، خره يې دکالگو يووړل

مچلغو دپکتيا ولايت دسید کرم په ولسوالۍ کې يو سيمه ده او کالگو دزرمتم ولسوالي په لويديځه برخه کې يو لوی او ښکلی کلی دی، دزرمتم په منځ کې، چې کوم رود تېریږي، دسید کرم او مچلغو له شاوخوا سيمو سرچينه اخلي او ددې سيمو اوبه زرملي ته ځي. وايي يو وخت په مچلغو سخت باران اورېدلی و، خو په زرمتم او کالگو کې اسمان شين و، باران نه و اورېدلی او ځمکې وچې وې، خو دمچلغو دباران له امله لوی سېلاب راغلی و او دکالگو ځمکې باغونه او څاوري يې وړي ول، دمچلغو باران زرمتم او کالگو ته زيات زيانونه واړول.

هغه وخت دامتل وشو، چې وايي:

باران په مچلغو وشو، خره يې دکالگو يووړل.

زور قالب نه لري

يوه وري په وياله کې له لېوه لاندې خوا ته اوبه څښلې، لېوه وري ته وويل، ولې اوبه راخړوې، وري ورته وويل، زه خو تر تا کوزيم، له دې خوا اوبه نه خړیږي.

لېوه دورې د خوړلو له پاره هسې بهانې جوړولې بيا لېوه ورته وويل، چې تېره کال دې ولې ماته کنځا کولې. وري وويل، تېر کال زه زيږيدلی نه وم. لېوه ورته وويل، چې تېر کال ستا پلار کنځاراته کړې وې، نو وری يې وخور. بيا دامتل وشو، چې زور قالب نه لري.

دروازې تاته وایم دېواله ته واوره

دا متل په دې ډول هم ویل شوی دی ((وایم تاته په غور وړېنداره وهم یا وایم تاته وړېندار دې یې واورې)) . هروخت، چې څوک ونه شي کولای دځینو عذرونو له امله خپله خبره چاته په مستقیم ډول وکړي، نو په کنایه او غیر مستقیم ډول یې بیانوي، خو نور پرې پوه نه شي.

ویل کیږي، چې دامتل اصلاً له یوې عربي جملې (ایاک اعنی واسمعی یا جاره) څخه اخیستل شوی دی، چې دمینی یوه په زړه پورې کیسه یې شاته پرته ده، وایي، چې سهل بن مالک الغرازي له خپل وطنه دلقمان دلیدو له پاره روان شو، په لاره کې یوه کلي ته وروگرځېده، دقبیلې مشر د حارث بن لام طایي په نوم یو سړی و، دی دقبیلې د مشر کورته ورغی، هغه په کور کې نه و، خو دهغه خور، چې یوه ډېره ښکلې او پی مخې نجلۍ وه، سهل کورته بوت او دهغه یې ښه مېلمه پالنه وکړه، په دې وخت کې ناڅاپه سهل دهغې ښکلاته پام شو، دهغې ښکلا حیران کړ، پرې مین شو، نیت یې وکړ، چې نجلۍ ته مرکه ولیږي او واده ورسره وکړي، خو ورځې هلته پاتې شو، یوه ورځ، چې نجلۍ په خپله کېږدی، کې ناسته وه، سهل یو دمینی شعر بل چاته په خطاب کې ووايه، چې مفهوم یې دا و: اې خورې دیوه کلیوال ځوان حال دې څنگه ولید، چې په یوه ښکلې نجلۍ یې زړه بایللی دی، تاته وایم گاوندی مېرمنې ته واوره. کله کله چې نجلۍ دغه شعر واورېده، پوه شوه، چې مطلب یې داده، وایي ویل دا خبره دیوه یوه او عاقل سړي نه ده او ښه نظر هم نه دی او دابیتونه یې هم وویل:

انا قول يافتى فزاره لا ابتغي الزواج ولا الدعاره
ولا فراقا هل هذا المجاره فارسل الى اهلك يا ستخاره

يانې زه تاته وایم ای فزاره ځوانه، چې نه خاوند غواړم نه دوست ، نه معشوق او نه غواړم له دې طایفې
لېرې شم، نو څه روغ رمت خپل کورته ستون شه. سهل و شرمېده ویې ویل: ما خو کوم داسې بدنیت نه درلود
، نجلۍ له دې چې دی یې تورن کړی و ، و شرمېده. وروسته سهل لقمان ته ورغی تصادفاً دنجلۍ ورور هم
هله و ، دا چې سهل زړه ور او بنکلی ځوان و ، نجلۍ یو کس ور ولېږه، چې که ددې غوښتونکی وي ، واده
دې ورسره وکړي، سهل له نجلۍ سره واده وکړ او بېرته خپلې سیمې ته راغی له هغه وخته دا مصرع (ایاک
اعنی واسمعي یا جاره) متل شوه.

وايم تاته وړېنداره دې يې واوري

وايي په يوه کلي کې دوه وروڼه او يوه خور او سپېدل، دوی واره يتيمان پاتې شوي ول، چې لوی شول
مشر ورور ته يې واده وکړ، خو مياشتې وروسته يې مشر ورور د خواری مزدوری له پاره بل ملک ته ولاړ،
خور او ورور خپله وړېنداره ډېره نازوله وړېنداره يې ورو ورو د ټول کور واکمنه شوه او دکور په کارونو کې
به يې هېڅ برخه نه اخېستله. ورور به يې هر کار خورته سپاره خور يې هم دکور کارونو ډېره سترې کړې وه،

بله ورخ يې خپل ورور ته گيله وکړه، چې خوانه ناوې په کور کې شته، هغه هم بايد کار وکړي، ته ولې دهر کارماته وايي.

ورور يې ورته وويل: وایم تاته په غوږ وړېندارو هم گوندي هغه پوه شي او په هغو کارونو پسې، چې تالېزم دايې وکړي. له هغه وروسته دا متل عام شو.

چې بادشي له غزني، غزني واورې اوروي

ددې متل په باره کې دوه روايتونه دي:

يودا چې دغزني دشاوخوا سيمو خلک وايي، چې پخوا به په غزني کې تل واورې اورېدلې او د واورو اوربنت به دورېخو له مخې نه بلکې دبادونو له مخې خلکو اټکلا وو، چې کله به دغزني له خواباد راوالوت، نو خلکو به ويل، چې نن به حتماً واوره اورېږي.

خيني بيا وايي دا، چې غزني يوه هواره سيمه ده، پخوا به واورې په کې ډېرې وې، نو بادونه به يې هم لرل کله به، چې باد شو، نو په حمکه پرتې واورې به يې بادولې، دا واورې به داسې بادېدې، چې دواوروتر اوربنت به زياتې وې. نو حکه هغه وخت دامتل وشو، چې بادشي له غزني غزني واورې اوروي.

ويل کيږي، پخوا به په غزني کې په ژمي دومره واورې وې، چې خلکو به ديو بل کورونو يا يوه بل کلي ته تر واورو لاندې تونلونه جوړول او دتونل له لارې به يوې بلې سيمې ته تلل.

تربور له خانه کم مه کنه یا سیال کم مه کنه له خانه

د پښتویو پخوانی متل دی، د دې متل کیسه شاعر او لیکوال اسدالله بلهار جلالزي په نظم اړولې ده، چې دلته یې کت مت رااڅلم. سیال کم مه کنه له خانه.

دا کیسه مې پخوا کړې اکاوه
زما په ذهن کې هر سحر بېگاوه
وې کوچی و په نامه دمیر افغان
ډېر هوښیار و ډېر ځیرک و ښه کاردان
زما له پلار سره یې دوستي او اشنایي وه
رسېدلې ان تر حده د وروري وه
ډېر خواږه وو، وه په یو اوبل به گران
په مجلس به سره تل ناست وو خندان
زما پلارته کوچي هسې حکایت که
ما له هغې ورځې له ځان سره عبرت که
وې خانه کبر څه دی غرور څه دی

داخوښی او خنداڅه ده سرورڅه دی
خانه ستاسو په مالت کې خلک وایي
په اتام باندي پښه ښودل نه ښایي
وايي دا د کبر غرور لویه علامه ده
چې تر پښو شو اتام ورځ یې چپه ده
دامنمه قدر ډېر لري اتام
ورته وکړو باید موږ ډېر احترام
خو دا واره چې دا کبر نه دی خانه
کبر دا دی چې سیال کم گڼي له ځانه
د سیالانو احترام تل ساته خوندي
که خپل ځان ساتي دنورو له خندي
خانه غوږ شه چې کیسه د سکندر کرم
تابه زه په حال احوال دده خبر کرم
د سکندر وویات پوځونه اولښکر
ډېر ملکونه یې کړل لاندې لراوېر

هم درلودې يې پيسې او سيم و زر
ډار بدل ترې نه شاهان ډپر زورور
سکندر به چې حاضر وو په ميدان
نه وو چاسره د سنې اېستلو توان
اميران قوماندانان ترې ډار بدل
دده مخکې لکه پانې رپدل
يوه ورځ د سکندر په زړه کې ډېره
شوه دکلي مينه لاندې باندې تېره
وي يې ځمه دخاپوړو ځای مې گورم
دخپل پلار او دنیکه سرای مې گورم
ويې کړ امر چې لښکر دې شي تيار
زه ورځمه نن تر گوره دخپل پلار
درسره لښکر تيار شو سمدستي
لوی امير شو دخپل کور په خوا رهي
په قدم قدم ولاړې پر گنې وي

سکندر ته يې نيولې سرې غنچې وې
پېغلو نجونو عطرونه پرې پاشل
او ځوانانو لاکلونه پر شيندل
شاعرانو په شعرونو کې ستايل
هر هر څوک وو دده طبعې ته مايل
خوله دوی ځينې خپه نه شي امير
کنه شي به بنديوان بيا په ځنځير
سکندر چې وو په زړه باندې ملال
اوس د سيمې له دې خلکو شو خوشحال
چې خپل کلي ته ورنډه شو او نېرېدې
ورته مخې ته يې راغله خپله ادې
کليوالو ته سکندر يو کليوال وو
په راتگ يې نه خپه او نه خوشال وو
ورسره لښکر يې هم ورته هېڅ شان وو
که هر څو يې وزيران او سپاهيان وو

که آسونه که بی فیلان او که قوت وو
ورسره که دوژلو هم قدرت وو
خو تربور ته بی دا هرڅه خارو خس وو
په ظاهره که ناتوانه او بی وس وو
سکندر ته بی راوړاندې یو وزیر شو
وې یو عرض درته کوم لښکر دلگیر شو
څه افت دی نازل شوی په دې کلي
دلوی مشر مخ ته هېڅوک نه راغلي
په رڼو سترگو زموږ خواته راگوري
بې پروا تېر شي زموږ دڅنگ له لوري
امر را که چې زه داسې دعبرت ورکړم
له نړۍ ورته دا ژر ژر رخصت ورکړم
سکندر شو په شونډانو کې موسکین
او تندي بی ترپخوا شو لاینه ورین
وې وزیره خیر شه زما دغه خبرته

دغه کلي دغه قام دغه ټبر ته
دومره پوه شه دا وگړي زموږ د کلي
تر بناغلي سکندر دي ډېر بناغلي
خاپوړې دلته کړې سکندر دي
دوی هم غړي دي قام دي ټبر دي
سربه ټيټ نه کاتر بور ته کوم تر بور
تر سر کوزي ژوند مرگ بڼه گڼي ضرور
په بڼکاره که وي کم وسه او مجبور
اندرون گوره لېرې بيا ډېر غرور
که زما خبر مني راسره خانه
تر بور هېڅ کله کم مه گڼه له خانه
زړه يې مه ازاروه واوره له مانه
د بڼمنی څخه يې لېرې گرځه گرانه

دیشو دوژلو وخت تېر دی

وايي دوه کسه ملگري ول، ديوه له خپلې مېرمنې سره ژوند سخت و، تل به يې په کور کې شخړې وې، مېرمنې به يې دده خبره غوړته نه وروپه، دکور کارونه به ټول همداسې پاتې ول، خو دده بل ملگري له خپلې مېرمنې سره ښه ژوند درلود، تل خوشحاله و، مېرمنې يې دده خبرې منلې، لومړی ملگري به تل دابل ته شکايت کاوه، خو دويم به ورته ويل، زه چې خپلې مېرمنې ته سترگې ورواړوم، زما سترگو ته گوري، هر کار په خپل وخت سره کوي، لومړي ترې پوښتنه وکړه، چې ستا دکاميابۍ راز په څه کې دی، چې مېرمن دې دومره درځخه وپريږي، له ما څخه خو هېڅ ويريزي نه. دويم ورته وويل، چې ما دواده په لومړۍ شپه ددې له پاره، چې ښځه مې راڅخه وډاره شي، پيشو په توره ووهله، دوه ځايه مې کړه، له هغې شپې راهيسې مې مېرمن فکر کوي، چې زه ډېر قهرجن سړی يم، که يې خبرونه منم، زما حال به هم دپشې په څېر وي، لومړي چې دا خبره واورېد له، کله چې کورته ولاړ، دمېرمنې ترمخ يې توره راواخېستله، پيشو يې په قهر سره پرې ووهله، مېرمنې يې پرې وخنډل ورته ويې ويل: دپيشو دوژلو وخت تېر دی، اوس ماته معلوم شوی يې. يانې، چې خپل قهر او غوسه دې بايد په اوله ورځ ښودلې وای، له هغې ورځې دا متل عام شو، چې:

دپشو دوژلو وخت تېردی .

دتبر خولې ته لیمخی ورغلی

دوو کسو د ځمکې پر سر دعوالرله ، یوه هم دغه ځمکه خپل ملکیت گنله او دابل هم . خبره یې قاضي ته ورسیده ، لومړي کس قاضي ته وویل چې دا د ځمکې موضوع زما په گټه فیصله کړه زه به تاته دلرگیو ماتولو لپاره ډیر بڼه تېر در کړم ، قاضي ورته وویل سمه ده ، زه به فیصله ستا په گټه وکړم . چې دا سړی ولاړ ، دوهم کس راغی قاضي ته یې وویل چې زه ډیر بڼکلی لیمخی لرم ، د ځمکې موضوع زما په گټه فیصله کړه دا لیمخی به تاته در کړم قاضي له دغه سړي سره هم هوکړه وکړه . کله چې د فیصلې په ورځ قاضي او خلک کیناستل ، خبرې پیل شوې هر یوه خپل خپل دلایل وویل ، نورو خلکو هم چا دلومړي چا ددوهم په گټه خبرې وکړې ، د قاضي فیصله وځنډیده ، ځکه قاضي په دې کې دوه زړې و ، چې تېر بڼه دی که لیمخی ؟ دکوم یوه په گټه پریکړه وکړي . لومړی کس په خپل وعده شوي رشوت ډاډه و ، پوهیده چې فیصله به دده په گټه کیږي ، نو په کنا یه یې قاضي ته وویل :

قاضي صاحب ژر یې په تېر غوڅوه .

قاضي ورته وویل چې ته صبر چې دتبر خولې ته لیمخی ورغلی دتبر خوله یې نیولې ده .

له هغه وروسته دا خبره متل شوه چې:

د تېر خولې ته ليمخې ورغلی دی

ددغه متل د کيسې راوي افغان مشهور شاعر اوليکوال بناغلی پير محمد کاروان وايي چې دغه متل په خوست کې ويل شوی دی او دغه کيسه هم هلته تيره شوې ده ، په خوست پکتيا او نورو غرنيو سيمو کې له تېر څخه دلرگيو دغو څولو او ماتولو لپاره ډير کار اخيستل کيږي او ليمخې هم دنورو سيمو غونډې په خوست کې ډير رواج ول. اوس هم په ځينو کليو کې ليدل کيږي.

که زموږ پاچاهي شوه دا به مو گز وي

وايي کله چې حبيب الله (بچه سقا) د غازي امان الله خان په ضد جگړې پيل کړې ، د هيواد په شمال کې يې يو شمير ځايونه ونيول ، دوی ويل چې امان الله خان کافر دی ، موږ د اسلام لپاره جنگيږو ، ځينو کسانو ددوی په خبرو باور وکړ او ددوی ملاتړ يې وکړ ، دوی هم سوکه سوکه يوه يوه سيمه نيوله او کابل ته نږدې شول.

يوه ورځ د سقاو د ډلې يو ټوپکوال په چاريکارو کې يوه دوکان ته ورغی ، دوکاندار ته يې وويل چې ماته يو گز (متر) رخت راکړه چې بيرغ ترې و ترم. دوکاندار له ډاره درخت بشپړ تان ورته راواخيست ، ورته ويې ويل چې ته پخپله کچ کړه او يو گز درواخله. سقاوي ټول تان تر خپلې اوږدې لکړې تاو کړ او روان شو.

دکاندار ورته وویل: صاحبه ستا خو یو گزرخت په کار و ، اوس خودې ټول تان در سره یوور .
سقاوي ورته وویل:
که زموږ پا چاهي شوه دا به مو گزوي

تلوار د شیطان کار دی

په پخوا زمانو د یوه سړي میړمن مړه شوې وه ، یو کوچنی زوی ورپاتې و. دغه سړي په کور کز یو ډیر وفادار سپی در لود ، کله به چې چیرته ، ته نو خپل زوی به دسپي په تمه پرینبود او سپي به دهغه د زوی ساتنه کوله .

وايي یوه ورځ چې دا سړی په مزدوري پسې ووت ، دتل په شان یې زوی په کور کې سپي ته پرینبود . یو ليوه یې کورته راغی ، سپي له ليوه سره ډیر جنگ وکړ ، په پای کې یې ليوه مړ کړ ، خو سپی هم ډیر ژوبل شو .

مازديگر چې کله دکور خښتن راغی گوري چې دسپي خوله په وینو سره ده ، سړي فکر وکړ چې سپي یې زوی خوړلی دی تبر یې را واخیست او په ډیر تلوار یې سپی وواژه ، چې کوټې ته ننووت گوري چې زوی یې روغ دی او ليوه مردار پروت دی ، سړی پوه شو چې دسپي خوله دده دزوی په وینو نه بلکې دليوه په

وينو سره وه او په تلوار کې يې لويه غلطي وکړه چې خپل وفادار سپی يې وواژه ، له هغه راهيسې دا متل شوی چې :

تلوار دشيطان کار دی

چې مشر يې قمبر وي

اختر يې مازديگر وي

وايي په يوه ليرې پرته سيمه کې پښتانه او هزاره گان په يوه کلي کې اوسيدل ، پښتانه دملک يا دکلي دمشر دټاکلو په سر نه سره جوړيدل ، هر يوه ځان مشر باله اخير يې فيصله وکړه چې ترمنځ يو هزاره دخپل کلي مشر وټاکي . نو دقمبر په نامه يې يو بې تجربې هزاره خپل مشر وټاکه ، ټولو به دهغه اطاعت کاوو ، يو کار يې هم دهغه له خوبنې پرته سرته نه رساوو ، روژه راغله ورپسې اختر راغی خو قمبر علي وويل چې نن اختر نشته سبا به تول په بوه اتفاق اختر کوو ، هغه وخت راديوگانې او دخبرتيا نور اسانه وسايل نه ول او دا کلی هم د غرونو منځ کې له ښار او نورو کليو ليرې پروت و ، روژه پوره وه خو قمبر علي دخپل اعتبار دخوولو لپاره لا اختر نه وکړی .

خو کسه کليوال نورو سيمو ته ولاړل ، چې وگوري په نورو ځايونو کې اختر دی که نه؟ دوی وليدل چې په ښار او کليو کې داخر ورځ ده ، نو بيرته په تلوار خپل کلي ته راغلل ، مازديگر مهال کلي ته را

ورسیدل او په خلکو یې داختر زیری وکړ ، خلکو په مازدیگر کې اختر جوړ کړ ، یوه سپین ږیری چې
دمخه ددغه کلي مشرو ، وویل:
چې مشريې قمبروي
اختر یې مازدیگروي
دا متل له هغې ورځې وروسته مشهور شوی دی..

وسله کومه وسله؟

هغه چې په لاس درغله

اکبر پاچا د بیر بل په نامه یو ډیر پوه هونبیار وزیر درلود چې دخپلې هونبیارۍ له کبله پر پاچا هم گران و ،
اکبر پاچا ټولې مشورې له ده سره کولې .
بیر بل ډیر حاضر ځوابه سړی و که به پاچا ترې کومه پوښتنه وکړه بې له ځنډه به سم ځواب ورکاوو .
یوه ورځ اکبر پاچا دده د هونبیارۍ امتحان اخیست ، پوښتنه یې ترې وکړه چې:
وسله کومه بڼه وسله ده؟
ده ورته وویل: پاچا صاحب تر ټولو بڼه وسله هغه ده چې په لاس درشي .

پاچا چې پخپله پاچاهي کې رنگارنگ او دخپل وخت پرمختللي وسلې لرلې او بیربل دده دپاچاهي د کومې وسلې نوم وانه خيست ډیر په غوصه شو ، امر يې وکړ: چې دخپلې پاچاهي مست او خونړی فیل پرې راخوشی کړي چې ورته معلومه شي تر ټولو کومه وسله ښه ده؟

کله يې چې په لوب میدان کې فیل ورپسې راخوشی کړ له بیربل سره هېڅ وسله نه وه ، چې دځان دفاع پرې وکړي. فیل په ډیر قهر دده په لوري را منډه کوه ، بیربل شاوخوا وکتل یو کوچنی کونگری (کوتری) هلته پروت و ، هغه يې راواخيست او فیل يې پرې وويشت ، کونگری د فیل په خرتم پورې ونښت او کوکاري يې پیل کړې ، فیل سخت وډار شو بلې خواته يې منډې کړې او بیربل ترې خلاص شو.

اکبر پاچا يې له پاسه سیل کاوو چې دا حال يې ولید ، ويې منله چې بیربل رښتیا وايي. رښتیا هم ښه وسله هغه ده چې په سخته کې په لاس در شي ، دبیربل هونښیارتیا يې وستایله او دده درجه تر نورو وزیرانو نوره هم لوړه کړه.

خدای یې کوي ، خو شولې اوبه غواړي

یوه ساده سړي دملا له خولې اوریدلي ول ، چې ټول کارونه الله (ج) کوي ، بنده هیڅ نه شي کولای ، خدای پاک هرڅه کولای شي .

دا ساده سړی کورته راغی له ځان سره یې پریکړه وکړه چې دا ځل د للمي غنمو پر ځای د پسرلي بارانونو ته شولې (وریجې) وکړي .

په سبا د غره لمنو ته ولاړ ، په وتره ځمکه یې شولې وشیندلې او ترې ولاړ .

د وریجو درسد په وخت کې د شولو کروندې ته ورغی گوري چې وچ ډاگ دی ، شولې نه دې راشنې شوې ، په لار کې کیناست ، په ژړا یې پیل وکړ او ملا ته یې سپکې سپوري ویلې یو سړی راغی پوښتنه یې ترې وکړه ، ساده سړي ټوله کیسه ورته تیره کړه ، لاروي ورته وویل :

خدای یې کوي ، خو شولې اوبه غواړي

تا دې خدای راته جوړ کړي ، موږ دې غله یو

وايي یو وخت یو شتمن سړی و ، ده ډیر جايداد او پیسې لرلې خو دخپل کور امنیت یې هم ډیر ښه نیولی و ، غلو نه شوای کولای چې له ده څخه غلا وکړي تل یې څاره خو دغلا بهانه نه ورته جوړیدله .

دورځو نه یوه ورځ دا شتمن سړی بازار ته ولاړ غله هم پت پسي روان شول چې بازار ته نږدې شو غلو و نیو یوه غله له بازاره چپرکت راوړ ، شتمن سړی یې په چپرکت کې ټینګ وتاړه ، ټولې پیسې یې ترې واخیستې ، کتې یې په اوږو واخیست او روان شول ، سړي چیغې وهلې : او خلکو دخدای لپاره دا غله دي ، زه لوټ کړم مه یې پریردئ .

غلو به پخپل منځ کې سره و خندل ، بیا به یې سړی ته د جار قربان و بلو تر څنګ ویل :

موږ دې هم غله یو خو تا دې خدای را جوړ کړي .

په دې خبرو سره یې نورو ته داسې ښودله چې دا یې ورور دی او لیونی شوی دوی نه پیژني ، دوی یې دتداوي لپاره روغتون ته په کت کې وړي .

سړي به چې هر څومره نارې سورې وکړې غلو به جار قربان ورته وایه او دابه یې ویل چې تا دې خدای جوړ کړي موږ دې هم غله یو .

سړی یې همداسې ترلی پرینښود دوی ترې ولاړل .

وروسته له دې پېښې دا متل وشو چې:
تا دې خدای را جوړ کړي، مورې دې هم غله یو

انسان په همنشینی معلومیري خر په نانی

نانی د غزني ولایت یو اړوند کلی دی دا کلی پخوا د اندرو ولسوالي مربوط و ، پخوا په ټوله سیمه کې یوازې په همدې کلي کې ژرنده وه ، خلکو به له ډیرو لرې ځایونو دغې ژرندي ته دخرو په وسیله غنم داوړه کولو لپاره وړل خرو به ډیر مزل واهه ترڅو دې ژرندي ته ورسېږي. زیاتره وخت به خره له کاره لویدل او بار به تر ژرندي نه شوای رسولای ، یوه نیم خر به چې ډیر پیاوړی و ، خپل بار تر ژرندي رسولای شوای ، نو هغه وخت به چې چا غوښتل چې نوی خر راو نیسي یو ځل به یې تر نانی پورې بار ورباندې ووړ. که به بار یې له کوم تکلیفه په یوه ساه تر نانی ورساوو نو معلومه به شوه چې دا خر ښه خردی او دا هم معلومه ده چې هر انسان ترڅو چې له چا سره په یوه گاوند کې ژوند ونه کړي او ټول خویونه یې سرې ته له نږدې خرگند نه شي سرې باورنه شي ورباندې کولای ، دغه متل ځکه وشو چې:

خر په نانی معلومیري او انسان په همنشینی

يو بام او دود هوا

دا متل په دري کې داسې دی:

قربان شوم خدا را، یک بام و دو هوا را

کیسه یې داسې ده وایي چې یو وخت دیوې کورنۍ غړي په بام ویده کیدل دیوې بنځې زوی او نږور یوې خواته او لور او زوم یې بلې خواته ځملاستل، دې بنځې زوی او نږور ته ویل چې لیرې لیرې پریوزئ چې هوا ډیره توده گرمي به مو وشي او بیا لور او زوم ته ورغله ورته ویل چې بڼه سره نږدې شي چې نن شپه هوا ډیره سره ده هسې نه چې یخني مو وشي او ناروغ شي. زوی یې له هغې خوا سر را پورته کړ مور ته یې وویل:

قربان شوم خدا را، یک بام و دو هوا را

له هغه وروسته دا متل وشو.

اوبه چې شي تر غاړې

زوی او لور شي تر پښو لاندې

روایتونه وایي د نوح (ع) د توفان په وخت کې یو سړی له توفان څخه د خلاصون لپاره له خپل زوی او لور سره د یوه لوړ غره سر ته وختل خو هلته هم اوبه ور ورسیدې سړي لور او زوی را واخیستل او دیوې بلې جگې څو کې سر ته وختل خو هلته هم اوبه ور ورسیدې چې اوبه ډیرې شوې او دده تر غاړې ورسیدې نو

دخان دخلاصون په خاطر يې زوی هم تر خپلو پښو لاندې واچاوه خو اوبه نورې هم ډيرې شوې او بيا دسړي تر غاړې ورسيدې سړي دخان ژغورلو لپاره خپله گرانه لور هم تر خپلو پښو لاندې واچوله خو توفان و ، اوبه نورې هم ډيرې شوې او سړی له اولادونو سره يوځای غرق شو. دې ته ورته زما دسترگو ليدلي حال يوه كيسه ده:

په ۱۳۷۷ لمريز کال کې چې ما په بي بي سي راډيو کې کار کاوه ، د بي بي سي دفتر هغه وخت په پيښاور کې و او زما کور په کابل کې و ، کله کله به د تورخم لاره بنديدلې او موږ به له نورو لارو لکه خخوبي او ... په لارو پيښاور ته په ډيرو ستونزو تللو.

يوځل په همداسې خطرناکه لاره ور برابر شوو ، په غرونو کې مو سختې او خطرناکې لارې په پښو ووهلې ، هاخوا مو يو پايکي موټر کرایه کړ چې د پښتونخوا په لوړو غرونو مو واړوي ، موټر په ډيره خطرناکه لاره دغرونو په ډډو او دغره په سر لاره لنډوله ، با الاخره دغره پر سر يوه ډير خطرناک پيچومي ته ورسيدو ، له موږ سره په موټر کې ډير کسان ول په دې کسانو کې له يوه سره خپلې دوه کوچنۍ ۸-۱۰ کلنو په شاوخوا کې لورانې هم وې چې ده په ټوله لاره کې ډير کړاو ورسره گاله ، موټر د پيچومي سرته وخوت خو بيرته دشا په خوا راخوشی شو ، بريکانو يې کار پريښود ، موټر دغره له سره دراپريوتو په حال کې و ، نور دژوند هيله نه وه پاتې ، خو کسو ځا نونه له موټره وغورځول. ددوو وړو نجونو پلار هم خپلې لوني

پريښودې او خپله له يې له موټره ټوپ کړل ، ما دا يوه کوچنۍ نجلۍ تر لاس را ونيوه چې راسره وايې چوم خورا باندي ناوخته شوي ول .

موټر د غره له سره د لويډو په حال کې و او دلوی پيچومي اخيري برخې ته رسيدلی و ، بس د خدای فضل وشو موټر په همدې وروستۍ څوکه داسې ودریده لکه څوک چې يې په لاس ټينگ تکیه کړي . هغه سړی هم بيرته موټر ته را پورته شو او خپلې کوچنۍ لونيې يې ښکل کړې له سترگو يې د خوښۍ او ښکې روانې وې ټولو پورې خندل او ماته دا متل را ياد شو :

اوبه چې شي تر غاړې

زوی لور شي تر پښو لاندې

خدای چارې په مدار کړي

بنده نه دی چې تلوار کړي

وايي يو وخت يوه خان پخپلو يتيمو تر بورونو ډير ظلم کاوو ، ددوی پلار هم ده وژلی و ، خو په حکومت کې يې رشوت تير کړی و او دهغه دمرگ پرېه يې د وژل شوي پر ورور اوچولې وه ، يعنې يو ورور و وژل شو او دابل دهغه دمرگ په تور بندي شو ددغه کور ټولو غړو ته ټول حال معلوم و خو څه يې نه شوای ويلای ددغو ددواړو ورونو زامن او کورونه دغه ظالم ته ور پاتې شول ، ديتيمانو آواز هيچا نه اوریده ، ددوی انا

چې مشره او تجربه کاره میرمن وه ډیره ډاډه وه ، چې ظالم ته به خدای پخپله جزا ورکړي خو د کورنۍ نورو غړو به یې صبري کوله ، انا به یې ډاډه ورکاوه او کلونه تیر شول ټولې کورنۍ به انا ته ویل خدای به دې ظالم ته څه وخت سزا ورکوي انا به یې ویل تاسې صېبې وکړئ خدای کارونه په کرار کوي بنده خونه دی چې تلوار کوي .

ډیر کلونه نور هم تیر شول یوه ورځ دغه ظالم سړي له خپل ورور سره جنگ وکړ خپل ورور یې وواژه او دی بندي شو په همدې وخت کې خلکو پرې شاهدې وویل چې دغه سړي دمخه هم د ابل سړي وژلی و ، دا ظالم سړی په عمرې بند محکوم شو اولادونه یې ددا نورو یتیمانو غوندې بې سرپرسته او خوارو زار پاتې شول

له هغه وروسته دامتل وشو چې:

خدای چارې په مدار کړي ، بنده نه دی چې تلوار کړي

دخړه څښتن ته ور پيښه ده

ويل كيرې د چا خر له بار سره په خټو کې لويديلی و او په وياله کې بند پاتې و ، دخړه څښتن چې هرڅومره زور وواهه ويې نه شوای کولای چې خر له خټو وباسي له يو بل لاروي يې مرسته وغوښته ، لاروی راغی خريې تر غوړو ونيو خو دزړه زور يې نه کاوو په دې منځ کې ډير وخت تير شو ، شپه را نږدې وه ، دخړه خاوند وليدل چې لاروی هسې لگيا دی دزړه له اخلاصه مرسته نه کوي نو ورته ويې ويل :

وروره کور دې ودان ورځه ورځه چې په تاناوخته کيرې دخړه څښتن ته هسې هم ور پيښه ده .يعني چې ماته خورا پيښه ده مجبور يم خپل کار به کوم .

پکه چا په ورا نه پريښوده ، دې دسر کجاوې غوښتې

په زياترو کليوالو سيمو کې داسر رواج دی چې دناوې دراوړلو لپاره لومړی درې ورځې يا هم يوه ورځ دمخه څيښې دزوم له کوره دتاوې کورته ځي او بيا دواده په ورځ ورا دناوې دراوستلو لپاره ځي او بيا ناوې راوړي .

پخوا به يې ناوې په ډولۍ او کجاوو کې راوړه .

وايي په يوه واده کې يو پکه نجلی وه دا تر نورو مغروره هم وه نو ويل يې چې زه له نوري ورا سره نه ځم ، زه له ناوې سره يوځای د مخې په ډولۍ کې کينم ، چا ورته وويل اوس هم خوشحاله اوسه چې موږ دې له ورا سره پريږدو ته لا خوشحاله نه يې او دسر کجاوې غواړې .

له هغه وروسته دا متل وشو .

دې ته نږدې بل متل هم شته وايي:

پکې ورا دې راغله، دې ويل گومان مې نه شي

ډنگه شي درې نږدې پخ ، بنځې تيرې

وايي يو وخت د يوه کلي خواته يوې درې ته له بلې سيمې کډې راغلي ، دا خلک په دره کې ميشت شول په دوی کې رواج و چې دباندي ټول کارونه بنځې سرته ورسوي .

نارينه به يې په کورونو کې ناست ول بنځو به خواري مزدوري کولې ، که به يې له بل کلي او قبيلې سره جگړه هم پيښه شوه نارينه به په کورونو کې ناست ول ، بنځو به جنگ کاوو .

يوه ورځ يې له بل کلي سره جنگ شو ددغې درې بنځو سختې جگړې ورسره وکړې او دبل کلي ډير کسان يې مړه او تپيان کړل . وروسته له هغه دا متل وشو چې:

ډنگه شي درې

نږدې پخ بنځې تيرې